

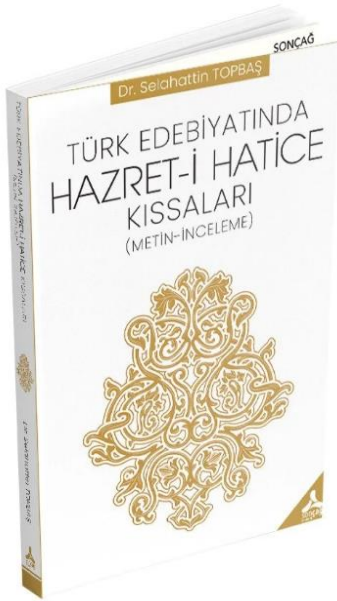
Kitap Tanıtımı

Geliş Tarihi/Received Date: 04.12.2022

Kabul Tarihi/Accepted Date: 21.01.2023

TÜRK EDEBİYATINDA HAZRET-İ HATİCE KISSALARI (Metin-İnceleme)¹

Kübra BATAR²

Türklerin İslamiyet'i benimsemeleri, Türk kültür ve edebiyatını önemli ölçüde etkilemiştir. Kur'an-ı Kerim, peygamber kıssaları ve hadisler Türk-İslam edebiyatını, içerik yönüyle besleyen kaynaklar olmuştur. Şair ve nasirler, bilhassa Hz. Muhammed'e duydukları teveccüh sebebiyle onun şefaatine nail olmayı arzulamışlar; aile hayatını, mucizelerini, ahlaki ve fiziki hususiyetlerini insanlara ulaştırmak niyetiyle manzum ve mensur edebî eserlere imza atmışlardır.

Hz. Muhammed'in, ilk eşi Hz. Hatice'ye duyduğu muhabbet ve onu öteki eşlerinden yüksek bir mertebede tutması, Hz. Hatice'nin ona olan sadakati edebî eserlerde sıklıkla işlenen konular olmuştur.

Sanatçılar, tüm insanlığa model olan bu izdivacı eserlerinde işleyerek Allah katında mükâfatlandırılmayı ve sanatçı kimliklerini öne çıkarmayı ummuşlardır.

Tanıtımını gerçekleştirdiğimiz bu eser, Selahattin TOPBAŞ tarafından öncelikle doktora tezi olarak hazırlanmış ve akabinde Prof. Dr. Bahir Selçuk'un editörlüğünde kitaplaştırılmıştır. Sonçağ Akademi tarafından 2022'de yayımlanan eser, 305 sayfadan oluşmaktadır. Eser, yazarının da belirttiği üzere "Klasik Türk edebiyatında Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğini anlatan müstakil eser var mıdır, varsa bunların çalışılma durumu nedir?"

¹ (ISBN:978-625-8321-53-1; Ankara: Sonçağ Akademi; Yıl 2022; s.s.305)

² Dr., kmsbatar@gmail.com, orcid.org/0000-0003-1329-9219.

(Topbaş, 2: 2022) problem cümlesinden hareketle oluşturulmuştur. Bu soruları cevaplamak amacıyla ilk olarak Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin izdivacını konu edinen manzum ve mensur eserlere ulaşılmaya gayret edilmiş ve ulaşılan eserler üzerine yapılan çalışmalar tanıtılmıştır. Devamında ise benzer altı mesneviden tenkitli bir metin elde edilmiş ve bu metin üzerine çeşitli incelemeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacını, yöntemini ve önemini ifade eden bir ön sözle başlayan eser; giriş, Türk edebiyatında Hz. Hatice, inceleme, tenkitli metin ve sonuç bölümlerinden meydana gelmiştir.

Giriş bölümünde Hz. Hatice kissalarının Türk edebiyatında hangi yönleriyle ve ne maksatla konu edinildiğinden bahsedilmiş; Türk edebiyatındaki manzum ve mensur tahkiyeli metinler, tek tek başlıklandırılarak çeşitli hususiyetleriyle ifade edilmiştir.

Türk Edebiyatında Hz. Hatice bölümünde, Türk edebiyatında Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile olan izdivacını müstakil ya da kısmi olarak işleyen eserlerin varlığından söz edilmiştir. Ardından Hz. Hatice'nin izdivacını konu edinen, genellikle müstensih ya da şair bilgisi bulunmayan, mesnevi biçiminde ve aruz ölçüsüyle yazılan on altı manzum eser; kayıt bilgisi, nüsha özellikleri, başlangıç ve bitiş beyitleriyle birlikte sunulmuştur. Ancak konuyla ilgili bir mensur hikâye, kayıt bilgisi ve nüsha özellikleriyle belirtilmiştir. Aynı bölümde Hz. Hatice'nin izdivacını konu alan manzum hikâyelerin muhteva ve başlangıçlarının farklılık gösterdiği belirtilmiş ve bu beyitlere göre bir tasnif yapılmıştır. Daha sonra günümüz Türk edebiyatında Hz. Hatice ile ilgili biyografiler, romanlar ve dolaylı olarak ilgisi bulunan eserler listelenmiştir. Son olarak Hz. Hatice konusunu doğrudan veya dolaylı olarak ele alan tezlere, makalelere ve bildirilere yer verilmiştir.

İnceleme bölümünde Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile olan izdivacını konu edinen nüshaların (Akdu Fahr-ı Kâinât Ma'a Hadîceti'l-Kübrâ, Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîceti'l-Kübrâ, 'Âşık Paşa'nın Mevlidi, Hazâ Kitâb-ı Dâsîtan-ı Hadîce Radiya'llâhu 'Anhâ, Hazâ Kitâb-ı Menkıbe-i Fahr-ı Kâ'inât 'Aleyhi's-selâtu ve's-selâm Ma'a Hadîceti'l-Kübrâ, Hazâ Kitâb-ı Hadîceti'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ) kıyaslanmasıyla ortaya çıkan tenkitli metnin incelemesi bulunmaktadır. Salât beyitleriyle on beş bölüme ayrılan metnin ayrıntılı özeti yapılmıştır. Gerçekleştirilen şekilsel incelemede metnin giriş, gelişme ve bitiş bölümlerinin kaçınıcı beyitler arasında olduğu belirtilmiştir. Eserin 958 beyitten müteşekkil bir mesnevi olduğu ifade edilmiş, hikâye unsurlarını ihtiva eden eserin mesnevi olmasına karşın salât beyitleri ile mevlit özelliğine bürünmüş olduğuna da dikkat çekilmiştir. Âhenk unsurlarına ve vezne dair bilgilerin verildiği bu bölümde tenkitli metni oluşturan altı nüshanın başlangıç ve bitiş şekilleri hakkında bilgi verilmiştir.

İçerik bakımından yapılan inceleme olay örgüsüyle başlamaktadır. Yazar, metnin merkezindeki olayın Hz. Hatice ve Hz. Muhammed'in izdivacı olduğunu, bu izdivaç öncesi ve sonrasındaki vak'aların ise asıl olayı desteklediğini belirtmiştir. Olay örgüsü, salât beyitleriyle on beş kısma ayrılan eserin ikinci bölümünde başlar. Yazar, bu bölümde olay örgüsüne paragraflar hâlinde ayrıntılı biçimde yer vermiştir.

Yazar; tenkitli metindeki kahramanları başkahramanlar, norm karakterler, kart karakterler ve fon karakterler başlıkları altında ele almıştır. Olay ve şahısların ön planda olduğu metinde mekânın yeterince tasvir edilmediği

belirtmiştir. Ancak söz konusu mekânların gerçek hayatta karşılığı olan göndergesel mekânlar olduğuna dikkat çekilmiştir. Metindeki zamanın kronolojik bir biçimde işlendiği ifade edilmiştir.

Yazar, metni içerik açısından inceledikten sonra tahkiye unsurları bakımından ele almıştır. Tahkiye unsurları, ilk olarak bakış açısı ve anlatıcı daha sonra anlatım yöntem ve teknikleri başlıkları altında incelenmiştir. Anlatım yöntem ve teknikleri; anlatma, gösterme, betimleme, özetleme, konuşma, iç konuşma, iç çözümleme, geriye dönüş, pastiş üst kurmaca/sebeb-i te'lif ve leitmotif başlıkları altında ayrıntılı biçimde ve metinden örnekler sunularak ifade edilmiştir. Metnin dil ve üslup özellikleri ise kelimeler, tamlamalar, cümleler, atasözleri ve deyimler, Arapça ve Farsça ibareler, iktibaslar ve edebî sanatlar başlıkları altında incelenmiştir.

Eserin tenkitli metin bölümünde tenkitli metni oluşturan altı nüsha tanıtılmış, nüshaların başlangıç ve bitiş beyitlerine yer verilmiştir. Metin tenkidinde uygulanan metotların belirtilmesiyle tenkitli metne geçilmiştir. Eserin 147 ve 264. sayfaları arasında tenkitli metin bulunmaktadır. Bu bölümdeki tenkitli metinde Osmanlı Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri görülmektedir. Didaktik bir amaçla yazılan metin, akıcı ve sade bir dille oluşturulmuştur.

Eserin sonuç kısmında bu çalışmanın oluşturulma nedeni bir kez daha ifade edilmiş; içerik, şekil, tahkiye unsurları, anlatım teknikleri, dil ve üslup üzerine gerçekleştirilen incelemeler ve tespitler üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kaynakça bölümünün ardından nüsha karşılaştırmasında kullanılan İBB Atatürk Kitaplığı 778 numarada kayıtlı '*Akdu Fahr-ı Ka'inât Ma'a Hadîceti'l-Kübrâ*' başlıklı eserin tıkbıbasımına yer verilmiştir.

Türk-İslam edebiyatında şair ve nasirler tarafından oldukça rağbet gören Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan izdivacı, manzum ve mensur birçok eserin konusunu oluşturmuştur. Bu konuyu işleyen eserlerin farklı başlık ve isimlerde kayıtlı olmaları ve değişik koleksiyon ya da kütüphanelerde bulunması araştırmacıları, tekrar eden çalışmalara sevk etmiştir. Mevcut durum, bu eserlere dair doğru bir saptama yapmayı da güçleştirmiştir. Bu minvalde değerlendirilecek olduğunda tanıtımını yaptığımız eser, Klasik Türk edebiyatındaki Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile izdivacını konu edinen metinlerin takdim ve tasnif edilmesi, diğer nüshalardan hareketle tenkitli bir metnin oluşturulması ve incelenmesi bakımından oldukça kıymetlidir. Böylesine özgün bir çalışmanın, Türk edebiyatı ve ilahiyat sahasında araştırmacıların istifade edebileceği mühim bir kaynak olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Topbaş, Selahattin (2022). *Türk Edebiyatında Hazret-i Hatice Kıssaları (İnceleme-Metin)*. (Ed. Bahir SELÇUK). Ankara: Sonçağ Akademi.